

За някои възгледи върху комуникативната компетентност и общуването

Елка Русинова

Tasks of communication competence are always important and they are discussed with high priority by scientists. Science of communication interacts with many different branches of knowledge and social sciences. Nowadays some cultural gaps concerning these topics are fulfilled and accomplished by modern communication technologies. Usually every problem in lecturers' practice is a starting point for a science research. Problems in communication between lecturers and university audience now can be specified and studied in details.

Key words and terms: *communication competence; intercourse; pedagogical communication model, equality in communication, professional intercourse*

Науката за комуникацията е интердисциплинарна социална наука и както казва един от майсторите и – Уилбър Шрам от САЩ - изследването на комуникацията “не е дисциплина, а поле”. В началото на 80-те Ноел Нойман поставя въпроса дали това е “научна област или каталог от теми”. Ронебергер твърди, че няма такава теория, която да обхваща всички различни връзки и измерения в комуникативната компетентност. Аз мисля да се съглася с него - има различни теоретични подходи, разнообразни перспективи в комуникационните събития, които са оставили известни следи и търпят многообразие в перспектива. Имам в предвид, че има установена връзка между емпирични феномени, които могат да се обхванат статистически. Отделен е въпроса за качеството на взаимовръзките.

Въпросът за комуникативната компетентност винаги е стоял на дневен ред - и по отношение на преподаватели, и по отношение на обучение на преподавателски кадри в различни области и дисциплини във висшите училища.

Проблемите по отношение на комуникацията съществуват от древността, затова свидетелства специалното внимание към риториката, към програмите във ВУЗ още при самото им откриване за различните изучавани специалности.

Видовото разнообразие на общуването, насочва мисленето за него в различни аспекти. Настоящото съобщение има за цел да разгледа и обобщи някои от тях.

Педагогическият дискурс О. Литовинова определя като “съвкупност от речеви акт, използван в педагогическата комуникация с цел социализация новите членове на обществото, предавайки им социални ценности и норми на поведение, умения и навици”. Педагогическият дискурс има задача с една обща цел - социализация на подрастващите, умения и навици както във вербална, така и в невербална форма. Ето някои стратегии: обясняваща, оценяваща, контролираща, съдействаща и организираща.

Жанровете на педагогическият дискурс могат да се изчисляват в рамките на дедуктивните модели, построени на основание на определени признаци (цел, тип на участниците, тип на сценария, степен на ритуализация и т.н.), въз основа на реално съществуващи естествени форми на общуване, за които е възможно да се отделят прототипни единици (урок, лекция, семинар, изпит, родителско събрание).

Първото понятие “компетенции” е сформирано от Н. Чомски (1965). Данните от изследванията се приемат като абсолютна величина. В теорията му централно място заема различието между знание от една страна и тяхното използване - от друга. Терминът компетенции се използва по отношение на “вътрешно присъщи знания”.

Следва да се отбележи, че комуникативната компетенция не е вродена способност, а е формирана от взаимодействието на човека със социалната среда в процеса на преобръщане към социално-комуникативния опит. Знанията и компетенциите на лица, принадлежащи към една професионална група, рядко биват

тъждествени. Те се различават в малка или голяма степен. Такива различия говорят за доминиращи над останалите “комуниканти”. С такъв образ на комуникативен лидер се свързва обладаването на нетраивиална информация и зрителна точка на данни за ситуационни обобщения, умения за изразяване на информацията във форма за довеждане на сведенията до адресанта посредством оптимален езиков контакт. В педагогическият дискурс като педагогически лидер по правило се отстъпва челното място на учителя, с обусловената му възраст, опит, образование и квалификации.

Всеки появил се проблем в практическата работа на преподавателя в студентската аудитория става изходен пункт за дидактиката на ВУЗ. Професионалната култура се допълва от триумфалното разгръщане на новите информационно-комуникативни технологии. А дали те са ефективен заместител на проблемите в преподавателската комуникативна компетентност или са субективен, но модерен, актуален фактор на задоволяване на съвременните претенции на обществото и дали са абстрактна възможност или “ключ” към разкрепостяването на отношенията със студентите.

Теоретичните подходи за комуникацията според Роланд Буркарт(1992) са три:

1. “Универсално” измерение

- отговаря на въпроса за елементарните белези на комуникацията: подчертават предавани знаци, поставят обстоятелствата за зависимостта на комуникативното събитие от околната среда в центъра на внимание.

2. “Функционално” - според комуникационният интерес: обхваща съответна позиция с цели на влияние.

3. “Предметно” измерение - според избора на сфера от комуникативната реалност.

“Комуникацията” е процес, в които хората с помощта на символи от вербално и невербално естество, извикват помежду си взаимни значения в съзнанието си. Буркарт определя това като “разбирателство”, “съгласуваност” и “взаимно ориентиране на съответните комуникационни партньори”. Като изхожда от понятието “езикова компетентност” по Чомски, Хабермас (1986) развива понятието “комуникативна компетентност”. Всеки преподавател знае, че трябва да бъдат признати универсалните претенции за валидност не само от него, но и от партньорите му, а именно: разбираемост, истина, правдивост, правилност. Авторът нарича предпоставките за комуникативната компетентност по отношение на разбирателството - “фонов консенсус”. Ако той се разклати, разбирателството не може да бъде продължено. Затова той препраща към друга форма - “дискурс”, която имам намерение да изследвам в моята настояща работа.

“Комплексността” е “единство от всички възможно събития” - според Луман (1970) и “е налице тогава, когато са на разположение и биха могли да влязат в действие повече различни събитийни възможности” (Гисен 1975). Според двамата учени се установяват смислови взаимовръзки, специфични селекции от разнообразни смислови възможности.

Според Бааке - “педагогическият комуникационен модел трябва да изхожда от това, че между преподавателя и получателя по всяко време е възможна промяна на ролите”. Двамата не трябва да се дефинират според позиция в йерархия - преподавател-студент, а според функциите в комуникативно-организирана структура от връзки, т.е. равнопоставена комуникация.

Символиката и аналогията в комуникативната компетентност на преподавателите от ВУЗ са обект на моето внимание, което предстои да изследвам и ще засегна в по-нататъшната си работа, но само бих могла да отбележа, че тук има проблеми за изясняване при общуването преподавател-студент от техническите дисциплини. В рамките на комуникативната компетентност на преподавателите от ВУЗ се включва и понятието “професионализъм” - общо и частно, независимо от

водената дисциплина. В този аспект Петри и Буркарт (1991) дефинират професионалната компетентност като:

1. Социална
2. Личностна
3. Специална

Това са действията на личността в професионалното общуване.

В. Уханов говори за въпросите свързани с ролята на комуникативната компетентност в междуличностните отношения. Така че общуването има функционално значение в професионалната дейност.

В заключение бих казала, че в това поле на компетенциите е работено много, така че всеки следващ опит е застрашен. Независимо от това считам, че в контекста на обучението на студенти от хуманитарни, технически дисциплини, проблемите с общуването и компетентността на преподавателите от ВУЗ могат да бъдат разширени и детайлизирани. От направения кратък анализ се открояват някои насоки, които дават идеи за посоките на работа в бъдеще. Те най-общо визират следните полета:

- изследване на трудностите и дефицитите в общуването при работата със студенти;

- уточняване на причините – личностни и професионални;

- търсене на алгоритъм за подобряване на общуването като личностна компетентност и нейното проектиране в професионалната преподавателска дейност.

Това са насоките в най-общ план, които са обект на следващата ми работа. Вероятно те ще станат причина за множество допълнително задачи, които предстои да се решат във връзка с подобряване на компетентността, предвид нейната колоритност.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Н. Чомски „Три профила“, София - С.А.

[2] Р. Стаматов. „Психология на общуването“ - Хермес 2006.

[3] Е. Кузьмин. „Проблеми професиональной подготовки специалистов в ВУЗов“. Москва.

[4] М. Маркова, „Иновации в училищното образование“. В.Търново

[5] В.Красик. „За категориите дискурси“ (1998)

[6] В.Богданов. „Комуникативната компетенция и комуникативното лидерство“ (1990) Тверь.

За контакти:

Докторант Елка Русинова, Катедра „Педагогика, психология и история“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел.: 082-860 545

Докладът е рецензиран.